

1	מבוא
	הגדרת הבעיה והצורך במחקר 1
	רקע עיוני 2
2	לקות תקשורת
5	הילד עם צרכים מיוחדים – משפחתו ואחיו
6	הילד עם לקות תקשורת – משפחתו ואחיו
	מטרת המחקר 8
8	השיטה
	שיטת המחקר 8
	משתתפים 9
	כלי המחקר 10
	הליך המחקר 10
	תורת המוסר (אתיקה) 11
12	ממצאים
	הקשר עם אח עם לקות התקשורת 12
	תחושת הפסד של האחאים עם לקות תקשורת 14
	המשפחה של הילד עם לקות התקשורת 16
	השפעת האחאות לילד/ה על הילדות של האחאים ללא הלקות 18
22	דיון
	מגבלות המחקר – ביקורת אישית 25
	רפלקציה אישית 26
28	מקורות
34	נספחים
	נספח א': תדריך ריאיון 34
	נספח ב': הריאיונות 35
	נספח ב': הריאיונות שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת.

רשימת לוחות

לוח 1: טבלת אפיון משתתפי המחקר.....6

מבוא

הגדרת הבעיה והצורך במחקר

בשנים האחרונות קיימת עליה מתמדת בשכיחות של ילדים עם לקות תקשורת (Abdullahi, et al., 2019). מתוך התבוננות על ילדים בהיבט מערכתי, עניין מחקר זה הוא בתת מערכת האחים שהינם "בוגרים בהתהוות" של ילדים עם לקות תקשורת. "בגרות בהתהוות" היא תקופה בנקודת התפר בין הנערות לבגרות שלה מאפיינים ייחודיים. היא מאופיינת בבדיקת זהות אישית, חוסר יציבות, ריכוז עצמי ותחושה של מצב ביניים לכאורה (Arnett, 2014). מראשית דרכי בחינוך המיוחד תמיד עבודתי התמקדה בתלמידים ובהורים. עם הזמן שמתי לב לתפקידם של האחים במשפחה אשר משמעותי ביותר ויכול ללמד על המשפחה ועל האחים עם המוגבלות (לקות תקשורת). מתוך תפיסתם של האחים ניתן ללמוד רבות על החוויה הרגשית של "לגדול עם אח עם לקות תקשורתית", האתגר בבית של האח ה-"מטפל, המסייע" להורים ו / או להאח ה-"משלם את המחיר" על תפקידו במשפחה "כאח של..." שמתבטא בהתחשבות באח עם לקות תקשורת ויתור על חלקי ילדות בגלל קיומו וכדומה. מתוך תפיסת עולם רחבה, שרוצה לסייע לעולם להיות טוב יותר, ללא ספק אחים אלו יכולים ללמד אותנו ולהוות דוגמה לשילוב, להכלה, לקבלה ולסובלנות. עם כל הצניעות המתבקשת המחקר בישראל באשר לאחים לילדים עם לקות תקשורת בגיל ה-"בגרות בהתהוות" אינו רחב דיו. אשר על כן, מטרת המחקר הנוכחי היא לתת קול וביטוי לאחים לילדים עם צרכים מיוחדים, לשמוע ולהבין את תפיסותיהם לגבי המוגבלות של אחיהם עם לקות תקשורת ולהבין כיצד הם מתמודדים בחיי היום-יום עם המוגבלות של אחיהם.

רקע עיוני

לקות תקשורת

לקות תקשורת היא קשת לקויות לא אחידות (הטרוגניות) שנובעות מלקויות נוירו-התפתחותיות שמתגלות בשנות החיים הראשונות (Ozonoff, et al., 2014). ההפרעות כוללות ליקוי משמעותי בתקשורת החברתית, ביחסי הגומלין הבין אישיים, בהתנהגות חזרתית ובתחומי עניין בטווח צר של תחומים. האבחנה של לקות תקשורת נקבעת על שני תחומי לקות האחת חסך קבוע ומתמיד בתקשורת חברתית ובפעולת גומלין בין-אישית בהקשרים שונים, הבאים לידי ביטוי בהווה, או שאפשר ללמוד על כך מההיסטוריה של התפתחות הילד. בנוסף, התנהגויות חזרתיות ושטחי עניין מצומצמים הבאים לידי ביטוי בהווה או שעל פי דיווח ההורים היו קיימים בעבר. כדי לקבל אבחנה של לקות תקשורת תסמיני הלקות חייבים להיות קיימים במהלך הילדות. כמו כן כדי לקבל אבחנה נדרש שכל הקשיים גם יחד גורמים לאדם ללקות מובהקת ופוגעים באופן ניכר בתפקודו בתחום החברתי, התעסוקתי והתפקודי. בכל מקרה הקשיים החברתיים אינם נגרמים מלקות אינטלקטואלית או מאיחור התפתחותי רב-תחומי ועולמי (גלובלי). דרגת החומרה היא פועל יוצא של חומרת התסמינים וכן בכפוף לתמיכה לה אדם נדרש לצורך תפקודו בחיי היום-יום (APA, 2013).

התנהגות חברתית היא הכר עליו מתקיימת אינטראקציה חברתית בין הפרט לבין סביבתו האנושית והיא מאפיינת יסוד בהתנהגות האנושית. בכדי שאדם יהיה מסוגל לקיים התנהגות חברתית תקינה הוא נדרש ליכולת חברתית מוכללת, שעבורה יש צורך למערכת יחסי גומלין בין שלושה רכיבים עיקריים: קוגניציה חברתית, הבנה רגשית ויכולת התנהגות (Atchison et al., 2021). המושג קוגניציה חברתית כולל את התהליכים השכליים שפוקדים את מוחו של האדם מהרגע בו הוא נחשף לגירוי חברתי עד לרגע בו הוא מתחיל להגיב לגירוי הזה. הם כוללים את היכולת של האדם לזהות, לעבד ולפרש את הרמזים החברתיים המילוליים והלא מילוליים מהסביבה החברתית הסובבת אותו, לאתר מידע רגשי בתוך כלל המידע שמצוי בסביבתו האנושית, את הידע החברתי שיש באמתחתו ואת היכולת להכנס לנעליו של הזולת ולראות את הדברים מנקודת המבט של הזולת – תיאורית המינד (Velikonja, Fett, & Velthorst, 2019). הבנה רגשית כוללת יכולות מורכבת של הבעת רגש ושל הבנה של רגש. היכולת הזו נדרשת לצורך מודעות אישית של האדם באשר לעולמו הרגשי שלו עצמו וכן לגבי עולמו הרגשי של הסביבה האנושית שסובבת